

historycznych przedstawianych w tekstach qumrańskich są trudne do zidentyfikowania. Spory o kalendarz w peszer (4 Q166. 2, 15) w nawiązaniu do Oz 2, 13 wymagają wyjaśnienia. Również odniesienie wyrażenia „wściekły lew” w 4 Q167. 2, 2 do Aleksandra Janneusza nie jest w pełni uzasadnione. Lepiej mogą to wyjaśnić teksty paralelne niż bardzo fragmentaryczny peszer do Ozeasa (4 Q167). Również należałoby lepiej uzasadnić ocenę nowotestamentalnych autorów odnoszących pierwotne odniesienie słów Pisma do Chrystusa i wspólnoty, jako wypełnienie się zapowiedzi zbawczych.

Te pewne braki nie oznaczają krytyki, ale wskazują punkty, o które można by dalej pytać i wyjaśniać. Praca Fuss wskazuje kierunek badań powiązań stosowanych cytatów w wyjaśnianiu tekstów biblijnych i ich późniejszej interpretacji.

Ks. Zdzisław Małecki

Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne 2005, t. 38, z. 1, s. 226–227

Dorothea Erble-Küster, *Lesen als Akt des Betens. Eine Rezeptionsästhetik der Psalmen*, Neukirchen–Vluyn 2001, 207 s., ISBN 3-7887-1812-9.

Tytuł rozprawy, napisany pod kierunkiem H. Spickermanna, podejmuje problem czytania i modlitwy psalmami. Są one, według autorki, z sobą tak ściśle związane, że czytanie psalmów staje się modlitwą. Pisze ona: „Czytelnicy, którzy śledzą dynamikę psalmów, stają się modlącymi się. Struktura psalmów jest taka, że recepcja tych tekstów pieśni i modlitw przez tysiące lat była na nowo podejmowana i przyjmowana jako akt modlitwy. Czytanie psalmów jest aktem, który otwiera nas na nowo wobec siebie, świata i Boga. Czytane słowa psalmów ucieleśniają się w modlącym się. W czytaniu psalmów chodzi nie tylko o interpretację tekstu, ale realizuje ono podstawową potrzebę człowieka – interpretowania świata. Akt czytania psalmów czyni świat zrozumiałym, w jego całej transcendencji. Dlatego trzeba mówić o antropologicznej strukturze psalmów” (s. 1). Autorka podjęła zadanie połączenia „płaszczyzny literackiej psalmów z płaszczyzną ludzką” i chce wykazać, że podstawowe linie literackiej antropologii psalmów staną się wyrażne dla czytelnika.

Praca składa się z dwóch części. Pierwsza część: *Rezeptionsästhetik und Hermeneutik* (s. 5–50) rozwija i uzasadnia metodyczną koncepcję studium nad tekstem, które realizuje w drugiej części: *Psalmen als anthropologischer Akt* (s. 51–178). Końcowy artykuł: *Der Akt des lesenden Betens* (s. 179–187) stanowi podsumowanie całości.

Metodycznie praca przedstawia recepcyjno-estetyczne teorie W. Iser, H. J. Jauss, S. Fisch, autorów omawiających czytanie tekstu i jego recepcję. Autorka na podstawie tych treści rozwinęła swój program hermeneutyki psalmów, które jako „teksty używane” potrzebują swojej hermeneutyki. Według niej, czytelnik spostrzega, że czytany tekst stawia mu wezwanie i wzywa do zmiany życia. W świetle czytanego tekstu psalmów widzi on sens swojego życia. Czytane psal-

my rodzą u niego refleksję i wolę realizowania w życiu zasad, jakie przedstawiają psalmy.

W drugiej części: Psalmen als anthropologischer Akt omawia tradycje psalmów, które pozwalają czytelnikowi lepiej zrozumieć, w świetle czytanego tekstu, siebie samego, świat i Boga. Poznanie czytanego tekstu psalmów prowadzi do:

1. Występujące w tytule osoby jako modlące się są fikcją, jak np. Dawid, ale przez kontekst z Ksiągą Samuela, opisującą jego dzieje, recepcja psalmów prowadzi do identyfikacji osoby i kanonizacji psalmów i osoby Dawida, jaką spotykamy w LXX, w pismach qumrańskich i w pierwotnym chrześcijaństwie.

2. Poznanie w tekstach psalmów wielu błogosławieństw oraz ironicznych wypowiedzi o wrogach i nieprzyjaciółach prowadzi do refleksji nad wrogami i pozwala czytelnikowi zająć wobec nich odpowiednią postawę.

3. Dalsze refleksje nad czytanim tekstem prowadzą do postawy pokojowej wobec nieprzyjaciół. Otwartość i wrażliwość pomogą czytelnikowi zająć odpowiednią postawę wobec czytanego tekstu. Teksty psalmów ukazują różne sytuacje ludzkiego życia i pozwalają na zmianę od skargi do gotowości wysłuchania i dialogu. Teksty te umożliwiają modlącemu się zrozumieć jego egzystencjalne przeżycia i otworzyć się na przemawiającego Boga. Antropologiczny wymiar czytanych tekstów psalmów sprawia, że w czytelniku rodzi się nowy obraz świata. Modlący się poznaje, że Bóg przychodzi z pomocą potrzebującym i szukającym ratunku. Wzywający Boga patrzy na świat w perspektywie Boga i religijnych przeżyć.

Jest to książka oryginalna i napisana z kompetencją znajomości tekstu psalmów. Ważna i pożyteczna dla egzegezy psalmów oraz pomocna w budowaniu pobożności opartej na psalmach. Można w niej znaleźć wiele wiadomości o języku psalmów, które często bywają pomijane w historyczno-krytycznej egzegezie. Ważnym elementem tego studium jest to, że napisane jest jasnym i pięknym językiem, pozwalającym dobrze wnikać w zawile czasem rozważania nad tekstem psalmów i ich recepcją.

Szkoda, że autorka nie przedstawiła szczegółowej egzegezy tekstów, np. psalmu 17, 30, 56, 73, ograniczyła się praktycznie do psalmów odnoszących się do skarg lub prośb. Dla ukazania pełnej antropologii psalmów ważne byłyby psalmy dziękczynne. Ukazywałyby one pełny proces percepcji czytanych psalmów. Te braki nie umniejszają jednak wartości książki. Praca otwiera nowe drogi fascynujące do badań nad psalmami, które powinny być podjęte i nadal prowadzone.

Ks. Zdzisław Malecki

Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne 2005, t. 38, z. 1, s. 227–232

Ralf Miggelbrink, *Der Zorn Gottes. Geschichte und Aktualität einer ungeliebten biblischen Tradition*, Freiburg, Basel, Wien, Herder 2000, 639 s.

Tytuł monografii niemieckiego teologa (stanowiącej jego pracę habilitacyjną) obiecuje czytelnikowi przygodę wgłębienia się w zagadnienie fascynujące, bo obrosłe szeregami „pytań nieobojętnych”. Sam autor nie ma więc problemu z uza-